

SHRNUTÍ

V průběhu pravidelné návštěvy v roce 2018 přezkoumala delegace CPT zacházení a zákonné záruky poskytované osobám omezeným na osobní svobodě policií a přezkoumala zacházení s vězni ve Vazební věznici České Budějovice a ve Věznici Mírov. Také provedla cílenou návštěvu Vazební věznice Praha-Ruzyně, aby hovořila s nově přijatými osobami do výkonu vazby, a cílenou následnou návštěvu oddělení pro výkon trestního opatření odnětí svobody ve věznici pro mladistvé ve Věznici Všehrdy za účelem posouzení, jak zachází personál s mladistvými. Delegace navíc navštívila Psychiatrickou nemocnici Jihlava a zařízení sociálních služeb ve Vejpřtech.

Spolupráce, která se delegaci dostala v průběhu návštěvy ze strany jak vnitrostátních orgánů, tak i personálu navštívených zařízení, byla vynikající.

Policie

Převážná většina osob, s nimiž delegace hovořila, nevnesla žádné stížnosti na špatné zacházení ze strany policie. Delegace však zaznamenala několik tvrzení o nadměrném používání síly (např. kopání, rány obuškem a nepřiměřeně těsné poutání) v rámci zadržení, stejně jako tvrzení o verbálních útocích (včetně těch rasistické/xenofobní povahy) ze strany policistů. CPT doporučuje, aby se policistům po celé České republice připomnělo, že jakákoli forma špatného zacházení se zadrženými¹ je neprofesionální a nezákonná a bude odpovídajícím způsobem potrestána.

Pokud jde o základní záruky proti špatnému zacházení (tj. právo oznámit zadržení a právo na přístup k právníkovi a lékaři), zdá se, že právo na přístup k právnímu zástupci je obecně respektováno.

Přestože právo na přístup k lékaři nepředstavovalo závažné problémy, CPT opět zdůrazňuje, že systematická přítomnost policistů při lékařských prohlídkách zadržených osob by mohla odradit zadržené osoby od sdělení stížností na špatné zacházení. Výbor co nejdůrazněji vyzývá orgány České republiky, aby zajistily, že veškerá lékařská vyšetření osob omezených na osobní svobodě policií budou prováděna mimo doslech a – pokud dotyčný lékař v daném případě výslovně nepožádá jinak – mimo dohled policistů.

Delegace také vyslechla řadu tvrzení, že žádostem o informování třetí osoby o omezení osobní svobody nebylo ze strany policistů vyhověno. CPT opakuje své doporučení, aby české úřady zajistily, že všechny zadržené osoby (včetně cizinců) budou moci účinně využít svého práva informovat třetí osobu o omezení osobní svobody, a to od samého počátku omezení osobní svobody. Také znovu doporučuje, aby byl zaveden plně fungující a řádně financovaný systém bezplatné právní pomoci pro všechny zadržené osoby podezřelé z trestné činnosti, které nejsou schopny platit za advokáta.

Materiální podmínky v policejních celách, které delegace viděla, byly celkově uspokojivé. U některých policejních cel však CPT činí doporučení týkající se přístupu k přirozenému světlu, větrání a ke zlepšení čistoty, jakož i k poskytování hygienických potřeb a přístupu na vzduch.

---

¹ Anglický obecný výraz „detained person“ nebo „detainee“ je překládán jako „zadržený“ a sloveso „detain“ či „apprehend“ jako „zadržet“, a pokud není uveden odkaz na příslušný institut trestního práva, jde o obecnou kategorii zahrnující všechny právní důvody pro omezení či zbavení svobody člověka policií.

CPT konstatuje, že příslušné právní předpisy nadále umožňují, aby zadržené osoby byly za určitých okolností připoutány k pevným objektům. K tomuto účelu byly stoličky prakticky ve všech policejních celách, které delegace navštívila, vybaveny kovovými oky, která byla v praxi využívána, i když velmi zřídka a na krátkou dobu. CPT opětovně co nejdůrazněji vyzývá úřady, aby zcela odstranily praxi, kdy osoby držené policií jsou připoutány k pevným předmětům.

Delegace zaznamenala slibný vývoj, který se týká používání prohlídek, při nichž se osoba v policejním zadržení svléká. Několik osob potvrdilo, že tato prohlídka u nich nebyla prováděna, nebo že jim bylo umožněno mít v průběhu prohlídky spodní prádlo. Nicméně většina dotázaných zase uvedla, že bylo požadováno, aby se svlékli úplně do naha a prováděli dřepy. CPT doporučuje, aby provedení prohlídky, při které se osoba svléká, bylo vždy založeno na individuálním posouzení rizik.

Vězení

Ve Vazební věznici České Budějovice a Věznici Mírov nevznesla převážná většina vězňů žádná obvinění ze špatného zacházení ze strany personálu. Je hodné pozornosti, že od vězňů v oddělení pro výkon trestního opatření odnětí svobody ve věznici pro mladistvé ve Věznici Všehrdy nezazněla žádná obvinění z fyzického špatného zacházení ze strany zaměstnanců, což je pozitivní vývoj ve srovnání s poznatky při předchozí návštěvě. Delegace však ve Věznici Mírov přijala několik ojedinělých tvrzení vězňů, že byli zfackováni a dostali pěstí od vězeňských dozorců. Dále ohledně Vazební věznice České Budějovice popisuje zpráva jeden konkrétní případ údajného špatného zacházení ze strany personálu a následné kroky příslušných orgánů. CPT doporučuje, aby personál ve Vazební věznici České Budějovice a Věznici Mírov dostal jasnou zprávu, že fyzické špatné zacházení s vězni je nepřijatelné a že při zvládání neklidných nebo násilných vězňů smí být použita jen taková síla, jež je nezbytně nutná a přiměřená.

Zdá se, že násilí mezi vězni nepředstavuje v navštívených věznicích významný problém.

Materiální podmínky byly ve Vazební věznici České Budějovice a ve Věznici Mírov v řadě ohledů uspokojivé. Nicméně v obou zařízeních bylo mnoho cel přeplněných a CPT doporučuje, aby úřady zajistily, aby všichni vězni měli alespoň 4 m² životního prostoru na osobu v cele určené pro ubytování více odsouzených a obytnou plochu 6 m² v jednolůžkové cele (nepočítá se plocha sanitárního vybavení v cele).

Co se týče režimu, je pozitivní, že řada odsouzených ve Vazební věznici České Budějovice a ve Věznici Mírov měla placenou práci. Ve Věznici Mírov získala delegace obecně pozitivní dojem ze strukturovaného programu činností nabízených odsouzeným v oddíle specializovaném pro výkon trestu odsouzených s poruchami duševními a poruchami chování. CPT rovněž vítá skutečnost, že doživotně odsouzení ve Věznici Mírov byli integrováni do obecné vězeňské populace.

Režim ostatních odsouzených a vězňů ve vazbě byl však spíše chudý. Režim vztahující se na mladistvé ve vazbě ve Vazební věznici České Budějovice byl pouze mírně rozvinutější než u dospělých. Ve zprávě je také uveden odkaz na situaci vězňů v oddělení s vysokým stupněm zabezpečení ve Věznici Mírov, kteří trávili až 23 hodin denně uzamčeni ve svých celách. CPT doporučuje, aby české orgány zlepšily režim aktivit vězňů ve Vazební věznici České Budějovice a Věznici Mírov, a kde je to vhodné, i v jiných věznicích v zemi, a to s ohledem na několik zásad uvedených ve zprávě.

Co se týče poskytování zdravotní péče, vyjadřuje CPT své obavy ohledně skutečnosti, že ve Vazební věznici České Budějovice a ve Věznici Mírov věnují zdravotníci značnou část svého času péči o zdravotní potřeby vězeňského personálu. Tato dvojí odpovědnost významně snižuje jejich kapacitu pro péči o vězně a může také vést ke střetu zájmů. Dále výbor doporučuje, aby byly v obou věznicích přezkoumány psychiatrické a psychologické potřeby vězňů a byla odpovídajícím způsobem zajištěna přítomnost psychiatra a klinického psychologa. Dále jsou učiněna doporučení týkající se evidence zranění a hlášení příslušným orgánům o zraněních, která nasvědčují špatnému zacházení, jakož i důvěrnosti lékařských prohlídek.

Ve zprávě jsou také uvedeny poznámky a doporučení týkající se různých dalších otázek, včetně personálu, bezpečnostních otázek, kázně a kontaktu s okolním světem. CPT zejména vyjadřuje vážné znepokojení nad skutečností, že ve Vazební věznici České Budějovice byli rozrušení nebo násilní vězni příležitostně umístováni nařízením do polstrované „krizové cely“. Po návštěvě české úřady informovaly výbor, že postupy pro umístění do krizové cely byly přezkoumány a že v případě rizika sebepoškozování nebo sebevraždy by dotyčný vězeň od nynějška byl oblečen do jednorázového hygienického obleku a dostal jednorázovou přikrývku/polštář.

Dále má CPT vážné pochybnosti o časté praxi používání pout na ruce a kotníky u vězňů během lékařských konzultací ve zdravotnických zařízeních mimo věznici a doporučuje, aby tato praxe byla okamžitě zastavena v celém vězeňském systému. Navíc, vzhledem k jejím potenciálně velmi škodlivým účinkům, doporučuje CPT zrušit izolaci v samovazbě u mladistvých vězňů, a aby maximální doba samovazby jako trestu pro dospělé vězně byla omezena na 14 dní a, pokud možno, byla omezena ještě více.

Psychiatrická zařízení

Během návštěvy Psychiatrické nemocnice Jihlava neobdržela delegace žádná obvinění ze špatného zacházení s pacienty ze strany personálu.

Životní podmínky v nemocnici byly obecně velmi dobré. Výbor je ale kritický ke skutečnosti, že mnoho pacientů bylo stále ubytováno v ložnicích s až deseti lůžky. Proto vítá plány vedení na postupné snižování počtu pacientů v pokojích v blízké budoucnosti. Výbor dále věří, že v souvislosti s plánovanou reformou psychiatrické péče bude používání ubytování ve velkých ložnicích pro psychiatrické pacienty zrušeno.

Pacienti se mohli volně pohybovat po svých odděleních a měli přístup do společných prostor. Nicméně řada pacientů neměla ani zdaleka možnost každodenního přístupu ven, mimo jiné na začátku hospitalizace, a když byli považováni za rizikové z důvodu možného útěku. Někteří pacienti nebyli venku několik týdnů. CPT proto vítá informace, které obdržel od českých úřadů po návštěvě, že vnitřní předpisy nemocnice byly upraveny tak, aby pacienti měli každodenní přístup na čerstvý vzduch (pokud neexistují zdravotní kontraindikace), a že byl zaveden kontrolní mechanismus s cílem zajistit, aby pacientům byly procházky venku skutečně nabízeny.

Zdá se, že úroveň zabezpečení zdravotnickým personálem je v nemocnici obecně dostačující, ale výbor doporučuje, aby byl v nemocnici vždy přítomen alespoň jeden psychiatr a nejlépe ještě i další lékař.

CPT sice uznává rozsah léčebných aktivit, které jsou pacientům nabízeny, ale vyjadřuje i obavy, že pro mnoho pacientů nebyly vypracovány individuální léčebné plány. Je dále kritický k častému předepisování psychofarmakologické léčby jako léků předepsaných PRN (*pro re nata* – „podle potřeby“), včetně těch k podání intramuskulárně a proti vůli pacienta, a to až po několik měsíců.

Doporučuje také, aby byl vždy neprodleně informován lékař, když je psychotropní léčba podávána na základě předpisu PRN.

Co se týče omezovacích prostředků, opakuje CPT svůj názor, že používání síťových lůžek není přijatelné, a naléhavě žádá české orgány, aby neprodleně implementovaly dlouhodobé doporučení Výboru odstoupit od jejich používání v psychiatrických nemocnicích v České republice. Co se týče mechanického omezení a izolace, doporučuje mimo jiné, aby doba používání byla co nejkratší (obvykle spíše minuty než hodiny) a aby každý pacient v omezení měl nepřetržitý dohled kvalifikovaného zdravotníka.

Předpisy PRN se zjevně také uplatňovaly pro použití chemického omezení. CPT se domnívá, že používání rychle působících léků na uklidnění (angl. rapid tranquillisers) ze strany ošetrovatelského personálu na základě „podmíněného“ PRN předpisu je odůvodněno pouze ve výjimečných situacích, a formuluje řadu konkrétních záruk, které by se v takových případech měly uplatnit.

Civilní nedobrovolné umístění v psychiatrickém zařízení je podle české právní úpravy provázeno řadou pojistek. Delegace se nicméně setkala s několika „dobrovolnými“ pacienty, kteří při přijetí podepsali formulář souhlasu s hospitalizací, ale kterým zjevně později personál bránil nemocnici opustit. Dále pacienti bez plné svéprávnosti, kteří protestovali proti přijetí do nemocnice, byli v praxi považováni za „dobrovolné“, pokud jejich opatrovníci s hospitalizací souhlasili. Když tito pacienti vyjádřili přání opustit nemocnici, nebylo jim to dovoleno. Byli tak *de facto* zbaveni svobody bez toho, aby mohli využít příslušné právní záruky. CPT doporučuje, aby se v obou výše popsaných situacích použil postup civilního nedobrovolného umístění, pokud bude nutné, aby hospitalizace pokračovala.

Pokud jde o souhlas s léčbou, Výbor je znepokojen tím, že navzdory jeho předchozímu doporučení nadále nebylo pacientům s uloženým ochranným léčením umožněno odmítnout léčbu související s tímto opatřením. Podle názoru CPT by jakákoli odchylka od zásady svobodného a informovaného souhlasu s léčbou měla mít podklad v zákoně a měla by se vztahovat pouze k jasně a přísně definovaným výjimečným okolnostem a měla by být doprovázena vhodnými zárukami.

Výbor dále doporučuje připravit informační brožuru, která by pojednávala o pravidlech v nemocnici a právech pacientů, a aby byla k dispozici pacientům a jejich rodinám, v Psychiatrické nemocnici Jihlava a případně i v jiných psychiatrických zařízeních v České republice.

Zařízení sociální péče

Delegace poprvé navštívila zařízení sociálních služeb ve Vejprtech, kde se zaměřila na dvě uzavřené jednotky, „domovy se zvláštním režimem“ *Krakonoš* a *Dukla*. Žádný z dotázaných uživatelů nevzněl jakákoliv obvinění ze špatného zacházení ze strany personálu. Objevily se nějaké případy násilí mezi uživateli, ale zdálo se, že zaměstnanci reagují vhodně a včas.

Materiální podmínky na těchto dvou uzavřených jednotkách byly velmi dobré.

Byl zde však zaznamenán trvalý nedostatek zdravotnických pracovníků. Výbor doporučuje, aby Ministerstvo práce a sociálních věcí ve spolupráci s Ministerstvem zdravotnictví podniklo kroky k posílení přítomnosti zdravotnických pracovníků v zařízení. Zejména by v každém z těchto „domovů se zvláštním režimem“ měl být několik dní v měsíci přítomen psychiatr a neustále alespoň jedna sestra, včetně noci.

Co se týče péče, předmětem vážných obav Výboru je to, že někteří obyvatelé dostávali velké dávky vysoce sedativních léků, které představují vysoké riziko závažných vedlejších účinků, a že je předepisováno velké množství léků (polypragmasie). CPT proto doporučuje, aby farmakoterapie v případě obou „domovů se zvláštním režimem“ byla předmětem důkladné revize, s cílem uvést ji do souladu s moderními medicínskými standardy a předejít potenciálnímu předávkování a polypragmasii.

CPT dále vyjadřuje vážné pochybnosti, že psychiatrická péče byla primárně založena na farmakoterapii a že oba domovy se vyznačovaly jednoznačným nedostatkem terapeutických aktivit. Výbor doporučuje vypracovat programy psychosociálních rehabilitačních činností, a to na základě komplexních individuálních plánů léčby/péče. Cílem těchto činností by měla být příprava uživatelů na více autonomní život nebo návrat k rodinám. Za tímto účelem by měla být v obou „domech se zvláštním režimem“ zajištěna pravidelná přítomnost alespoň jednoho psychologa a několika ergoterapeutů či pracovních terapeutů.

Delegace byla ujištěna ředitelem a personálem, že se nepoužívají žádné prostředky omezení, a nenašla žádné důkazy o opaku.

Pokud jde o postup nedobrovolného umístění v zařízeních sociální péče, bere CPT na vědomí, že zákon o sociálních službách nyní po nedávných novelách vymezuje výjimečné podmínky, za kterých může být osoba umístěna do zařízení sociální péče proti své vůli, a stanoví, že vážný nesouhlas osoby s umístěním – bez ohledu na souhlas opatrovníka nebo obecního úřadu – musí být oznámen soudu do 24 hodin za účelem posouzení jeho přípustnosti. CPT však lituje, že pro případ, kdy soud schválí nedobrovolné umístění osoby v zařízení sociální péče, nestanoví zákon žádné pravidelné kontroly zákonnosti takového umístění. Doporučuje, aby příslušné právní předpisy byly odpovídajícím způsobem změněny.

Chirurgické kastrace sexuálních delikventů

CPT zaznamenal výrazný pokles v provádění chirurgických kastrací v kontextu léčby sexuálních delikventů. To však samo o sobě nemůže odstranit jeho zásadní námitky proti tomuto zákroku, který by mohl být snadno považován za dosahující závažnosti ponižujícího zacházení. Tudiž Výbor opětovně naléhá, aby české úřady definitivně ukončily používání chirurgických kastrací jako prostředku léčby sexuálních delikventů a odpovídajícím způsobem novelizovaly příslušné právní předpisy.